

atlan lelkesedése mellett november 5–10-ig megszállták a nekünk jutott területeket.

Ezzel Cseh-Szlovákia trianoni határai összeomlottak és Kassa, Ungvár, Munkács, Beregszász, Rozsnyó, Losonc, Rimaszombat, Érsekújvár, Léva, Ipolyság és Komárom magyar városok számos községgel együtt hazatértek az anyaországhoz. Nemsokára aztán a zsolnai határozat alapján a szlovákok is elszakadtak Csehországtól és Szlovákia mint önálló köztársaság Németország védelme alatt keres boldogulást.

Cseh-Szlovákia összeomlásakor a csehek meg akarták alakítani az önálló Ruzsinszkrét, hogy alkalomadtán Oroszország kezére játsszák, ezért karhatalmi alakulatokkal arra akarták kényszeríteni a hozzánk mindig hű ruténeket, hogy csatlakozzanak az ukránokhoz. Minthogy ez veszedelmes lehetett volna a lengyelekre is, kormányuk minden erővel támogatta azon törekvésünket, hogy a ruténföld mielőbb visszakerüljön hazánkhoz. Mielőtt még a német csapatok bevonultak volna Csehországba, hogy ezt a tűzfészket megsemmisítsék, meglepetés-szerűen megindultak a fiatal ujoncokból álló magyar csapatok Kárpátalján és 1939 március idusán bámulatos munkateljesítménnyel kitűzték a Vereckei-hágóra a magyar zászlót. Kárpátalja megszállásával kapcsolatban újra jókora földterület került vissza az anyaországhoz, további területek a szlovák-magyar határ rendezése alkalmával csatoltattak vissza. (11 ezer négyzetkm, félmillió lakossal.)

Miután Oroszország megszállta a tőle elszakított Besszarábiát és Bukovina északi részét, a magyar kormány is elérkezettnek látta az időt, hogy visszakövetelje a már érvényüket veszített békeparancsban elszakított erdélyi területeket. Mivel a románok csaknem ugyanazt a politikát követték velünk szemben, mint annak idején a csehek, döntőbíróság elé került az ügy, amelynek értelmében szeptember 5–12 között visszakerült hozzánk Erdély északi része (44.000 négyzetkm, 2,5 millió lakossal.)

III. Összefoglalás. Vezérszavak alapján.

1941. február 2. hete.

Gazdasági ismeretek.

VII. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Az őstermelés.

Nevelési cél: A természet tart el mindnyájunkat.

I. *Előkészítés.* a) Számonkérés. Az előző órai anyag felújítása és számonkérése.

b) Célkitűzés. Beszéljünk ma az őstermelésről.

II. *Tárgyalás.* a) Az őstermelés. A társadalmi munkamegosztáson alapuló foglalkozások között a legrégebb és legjelentősebb az őstermelés. Főágai: a mező- és erdőgazdaság, az

állattenyésztés és a bányászat. A mezőgazdaság és az állattenyésztés között nagyon szoros a kapcsolat, annyira, hogy egyik a másik nélkül nem is folytatható. A kettőt együtt nevezük *mezőgazdaságnak*, vagy *földművelésnek*. A mezőgazdaság a föld termőerejének felhasználásával állati és növényi élelmiszerekkel és fontos ipari nyersanyagokkal látja el az embert.

A mezőgazdaság és állattenyésztés szerepe minden nemzet termelésében igen fontos, a nemzeti vagyonnak minden népnel jelentékeny részét teszi. Különösen nálunk jelent a társadalmi termelés szempontjából nagyon sokat, mert hazánk, különösen a Nagy- és Kis-Alföld s a Dunántúl rendkívül alkalmasak a földművelésre. Népünknek több, mint a fele őstermelésből él, s iparunk, főleg mezőgazdasági iparunk is az őstermelésből szerzi be nyersanyagát és ez az ipar is sok magyar embernek ad kenyeret. Európa népei újabban arra törekszenek, hogy önmagukat lássák el, ne szoruljanak másra (autarkia). Ebben a törekvésükben is elsősorban a mezőgazdaságra támaszkodnak. Háború esetén ugyanis a nép élelmezése a legelső feladat.

Figyelemreméltó a mezőgazdaság *társadalmi hatása* is. Népünknek hagyományokhoz ragaszkodó (konzervatív) természete a mezőgazdasággal való foglalkozásból ered. A magyar földműves szereti földjét, faluját és hazáját. Ahogyan nem szívesen válik meg földjétől, úgy nem szeret hazát sem változtatni. A földműves munkájára erejét felülmúló tényezők hatnak. Érzi, hogy munkájának eredménye az Isten áldásától függ, s azért istenfélő és vallásos. Ezt a tulajdonságát magától nem igen hagyja el, legföljebb külső hatásra távolodik el tőle. A természetes tekintélyeket tiszteli, e miatt jó katona. Bátor és kötelességtudó.

A természettel meghitt közelségben él, az neki jó barátja; e miatt nehezen adja el földjét, még ha jó pénzt kapna is érte. Földje darabjával mintha valójának egy részétől is meg kellene válnia. Éppen ezért a föld népünk szemében nem is egyszerű áru, nem olyan, mint a csizma vagy a kalap.

A magyar mezőgazdaság főterménye a meleg naptól acélossá érlett búza. A magyar földet talaja és éghajlata teszi alkalmassá a búzatermelésre. Évenként 20—40 millió q-ra rug búzatermelésünk. Ebből kétharmada kell a hazai fogyasztásra, harmada kivitelre kerül. A homokos területeken inkább rozsot termelnek búza helyett. Az árpatermelésre a hűvösebb, csapadékosabb terület jó. (A Dunántúl nyugati és a Kis-Alföld északi részei.) A burgonya úgyszólván mindenütt megterem hazánkban. Termelésében a Nyírség homokja jár elől. Gyümölcsstermelésben a mennyiséget illetőleg még nem járunk elől Európában, bár a magyar gyümölcs zamata és íze tekintetében felülmúlja Európa minden más gyümölcsét.

A magyar állam gazdasági és társadalmi okokból sokat törődik mezőgazdaságának és állattenyésztésének sorsával. Mindazokat az intézkedéseket, szabályokat, javításokat és kedvezményeket, amelyeket az állam a mezőgazdaság érdekében eszközöl, együttvéve agrárpolitikának nevezzük.

b) Művelési rendszerek. Az emberiség már ősidőktől kezdve a földből szerezte táplálékát. A táplálékszerzés módja az emberiség szaporodásával párhuzamosan változott. Amíg kevés ember volt a Földön, az emberiség rablógazdálkodást folytatott, vagyis addig használta az elfoglalt földdarabot, amíg az termelt. Ha földje kimerült, tovább költözött. Amikor a föld már nem volt könnyen megszerzhető, kénytelen volt állandóan letelepedni és földje termékenységéről másként gondoskodni. Ez különböző módon történt, vagyis különböző művelési (üzemi) rendszerek keletkeztek.

A legkezdetlegesebb rendszer az *égető* vagy *írtó* gazdaság volt. Őstalajokat ezzel tettek a termelésre alkalmassá, s ha a föld kimerült, otthagyták és újat kerestek.

Ugyancsak kezdetleges művelési rendszer a *legelőváltó* gazdaság. Ebben a rendszerben a talajt néhány évig szántóföldnek, azután legelőnek használták.

Ennél magasabbrendű volt a kétnyomásos (kétforgásos) művelés, a vetés és az ugar váltakozása. Az ó- és középkorban ez volt Európában a gazdálkodás módja.

A háromnyomásos (forgásos) rendszerben a földet már három részre osztják. Ezek közül az egyikbe őszi (búza), a másikba tavaszi (árpa) kerül, a harmadik részben ugar marad, ezt azután változtatják. A változtatás alakjai a következők:

I. év ugar	őszi	tavaszi
II. év őszi	tavaszi	ugar
III. év tavaszi	ugar	őszi

Ez a rendszer a XIX. század közepéig volt szokásos Európában, nálunk sok helyen most is használják a falusi kisebb gazdaságokban. De más országokban is szokásos még. Tökéletesebb, mint az eddigi rendszerek, de még mindig külterjes, mert nyáron az állatok a legelőn vannak, kevés a trágya. E mellett a művelési mód mellett főleg gabonatermelés és állattenyésztés folyt. Javulás akkor következett be, amikor az ugart is művelés alá fogták, ú. n. ugarnövényeket (lóherét, répát) vetettek belé.

A *váltógazdaságnak* az az előnye, hogy nem természetnek állandóan olyan növényeket, amelyek a föld erejét egy irányban használják ki.

A műtrágya alkalmazásának elterjedésével lehetségessé vált a *szabad gazdálkodás*. A gazdát a talajviszonyok ebben is kötik, azonban a talaj kimerülését ellensúlyozza az állati trágya mellett műtrágyázással is, úgyhogy a föld megkapja azo-

kat a fontos alkatrészeket, amelyeket a folytonos termelés elvon belőle. E mellett a gazda figyelembe veheti a piaci viszonyokat is. Elsősorban azt termeli, amire a piacnak szüksége van, s ezzel növeli földjének jövedelmezőségét is.

A mezőgazdasági kultúra fejlődése lépést tartott a népesség szaporodásával, mert a külterjes (extenzív) művelési rendszert kiszorította a belterjes (intenzív) rendszer.

A mezőgazdasági termelés különböző nagyságú gazdaságokban folyik. A gazdaságokat üzemeknek is nevezzük.

III. Összefoglalás. Az őstermelésről s a művelési rendszerekről tanultak összefoglalása vezérszavak alapján.

1941. március 1. hete.

Rajz.

VII. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Magyar motívumok rajzoltatása.

Nevelési cél: A magyar népművészet ismertetése és megszerettetése.

Szemléltetés: Kész rajzokon.

I. Előkészítés. a) Hangulat-keltés. Magyar motívumok bemutatása. Megbeszélés. Milyen rajzok ezek? Miért szeretjük annyira a magyar népi motívumokat? Népünk mely része őrizte meg régi népművészetünket leginkább? Miért kell megbeszelnünk ezeket a magyar népi díszítőtervezéseket? Mi jellemzi a magyar népmotívumú rajzokat? Meleg színhatás, tulipán stilizációja stb.

b) Célkitűzés. Szeretnétek-e lerajzolni ezeket a szép magyaros díszítő tervezéseket? Akkor a mai órán ezeket rajzoljuk le!

II: Tárgyalás. a) A rajzok (először az elsőt, majd fokozatosan a többit is) megbeszélése. Milyen a befoglaló idoma? Hogyan aránylik a nagy kör (az első rajznál) a szárhoz? A nagy kör a benne lévő kisebb körhöz? Mivel van betöltve a körgyűrű? Mi van a kisebb körben? Milyen a színezése?

A rajz készítésének megbeszélése. Táblai rajzzal kapcsolatban. A rajzot előrajzoljuk, közös megbeszélés alapján.

A tanulók rajzának megtekintése, útbaigazítások, arányosítások, bírálatok.

A rajz színezésének megbeszélése.

A rajzok elkészítése.

A kész rajzok megbeszélése. A jobbak megdicsérése, a gyengébbek készítői számára útmutatások.

A kész rajzok beszedése. A jobban sikerülteket kitesszük az osztály egyik falára.

III. Összefoglalás. A rajzok beszédese, utalás a következő órai rajzra.